

ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(יג) לא תעשק את רעהו ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר:

דברים פרשת כי תצא פרק כד

(טו) ביוםו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשוא את נפשו ולא יקרא עליה אל יקנוק והיה בך חטא: ס

פְּתִיחָה לְתִשְׁלוּמֵי שְׂכָר שְׂכִיר

עוד ראיתי לחבר אל ההלכות דין תשלומי שכר שכיר, מפני שהוא דבר העומד ברומו של עולם, שיש על זה פמה וכמה לאוין מפרשין בתורה, ויש בני אדם מזלזלין בהם בעונותינו הרבים, ונקל להם לאחר את התשלומין בשביל איזה סבה קלה, כגון שמתעצל לילך ולקח את ממונו שהניח ביד אחרים, או לילך ולפרט את המטבע הגדולה שיש לו, בשביל לשלם להשכיר בזמנו. ומן הדין מחיב בכל זה אפלו אם הפועל עשיר, וכל שכן אם הפועל עני – פמה מחיב בעל הבית לראות לשלם לו בזמנו, כדי שיהיה לו במה לחיות הוא ואנשי ביתו, וכמה דכתיב בקרא בפרשת תצא (דברים כד, טו): "ביוםו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש, כי עני הוא ואליו הוא נשוא את נפשו, ולא יקרא עליה אל ה' והיה בך חטא" א.

א כְּתִיב בַּתּוֹרָה (ויקרא יט, יג): "לֹא תִלֵּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֶּקֶר", וּכְתִיב קָרָא אַחֲרֵינָא (דברים כד טו): "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ".
(א) וּדְרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה (ב"מ ק"י): דְּהִקְרָא ד"לֹא תִלֵּין" מִיָּרִי בְּשְׂכִיר שֶׁעֲבַד עֲבוּדָתוֹ בַּיּוֹם, וְקִבְעָה הַתּוֹרָה זְמַן תְּשַׁלּוּמֵי שְׁלוֹ כָּל הַלַּיְלָה, לֹא נִתְּנוּ לוֹ — עוֹבֵר עָלָיו (ב) בְּעִמּוּד הַשַּׁחַר מְשׁוּם "בַּל תִּלֵּין". וּקְרָא ד"לֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" מִיָּרִי בְּפוּעֵל שֶׁעֲבַד עֲבוּדָתוֹ בַּלַּיְלָה, דְּזַמַּן תְּשַׁלּוּמֵי שְׁלוֹ כָּל הַיּוֹם עַד בֵּיאַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְאִם לֹא נִתְּנוּ לוֹ עַד שֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ — עוֹבֵר בְּלֹא זֶה וְגַם בְּעֵשֶׂה ד"בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ". וְצָרִיךְ לְזַהֵר (ג) לְפָרֹעַ לוֹ קֶדֶם שְׂקִיעַת הַחֲמָה, דְּאִזּוּ הוּא בְּנֻדָּאֵי יוֹם, (ד) דְּלֹאֲחֵר הַשְּׂקִיעָה הוּא בֵּין הַשֶּׁמֶשׁוֹת. וְאִם לֹא פָּרַע לוֹ קֶדֶם הַשְּׂקִיעָה, עַל כָּל פְּנִימֵי (ה) יִרְאֶה לְפָרֹעַ לוֹ קֶדֶם צֵאת הַכּוֹכָבִים, דְּאִי לָאו הָכִי בְּנֻדָּאֵי יַעֲבֹר אִזּוּ בְּלֹא וַעֲשֵׂה זֶה.

אהבת חסד <מקור החסד> / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב / עמוד 119
הודפס מאתר אוצר החכמה

ב"מ קי:

דמיים וטעמא דכולהו משום דמעיקרא ארעא דידיה הוא ואין לנו לכופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי: המגיע לבתפיים. כריכין לקרקע דבר מועט דאילו אין כריכין לקרקע הווי להו פירות ולא מיקרו שבת ובעל חוב גובה השבח קאמר ולא פירות גמורין כדלמריקין צפ"ק: הניחא למ"ד. פלוגמא במסקת כחוצות (ב) (בהכותב): אי אית ליה זוזי ללוקח. שיעור דמי החוב: שפיר. איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה הוא והוא דנתת לה שלא ברשות שקל שבתא בזוזי ולא דארעא הואיל והוה מסיק ביה שיעור ארעא כולה: מתני' שכיר יום

לי גריוא דארעא בארעאי שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשוויא ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מוז: מתני' והמקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין "שכיר יום גובה כל הלילה" שכיר לילה גובה כל היום "שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום" שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: גמ' ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל אלא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ב"ביומו תתן שכרו ואימא איפכא" שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר למלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה אלא תאמר לרעד לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר תאומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שברן וזה

גובה כל הלילה. שכיר שפעולתו ליום ויוצא לערב גובה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל בין לענין שאינו עובר עליו משום לא תבא עליו השמש (דברים כד) אלא משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט) א: שכיר לילה. שיוצא ממלאכתו בצוקר: גובה כל היום. בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום

תלמוד בבלי - טולטא החדש - 30 בבא סעוטיא / תלמוד בבלי - טייס ויולטא החדש / עמוד 226
הודפס מאתר אוצר החכמה

ב"מ קיא.

בענין הכיפה: הני שוקאי דסורא. בענין גמיס טי סורא סמין. **בבא מציעא** פ"ג הל' א' דה אביי איזוהי גזל בר. תימנה וכו' ידע חז"י דרב ששת מוקי לה בצאדי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דלית לן לאוקמי גזל דומיא דעסק וכו' היכי דלל קאי וכחש אעושה לא קאי נמי אגזל אלא תמילת גזל דקרא ותמילת עושה הוא כיחש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא צ"ח:

אין עשק כתיב. לא גרסינן שעסקו ככר: **ורמזה** חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. לאו משום דכתיב גזל ועשק שתינה בלשון דייק אלא משום דכתיב תרי לאוין תימנה בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אגזל גזי אשס גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק:

זהו היום שכיב שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שכיב שעות דיום גובה כל היום ושכיב שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום תנן שכיב שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיב שעות דיום גובה כל היום שכיב שעות דלילה גובה כל הלילה תנן היה שכיב שבת שכיב חדש שכיב שנה שכיב שבוע יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיב שעות דיום גובה כל היום שכיב שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיב שעות דיום גובה כל היום שכיב שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מכאן אמרו **כל הכובש שכר שכיב עובר בה' שמות** (ה) הללו ועשה משום **אבל תעשוק את ריעך ומשום אבל תגזול ומשום אבל תעשוק שכיב עני ומשום אבל תלץ ומשום ביומו תתן שכרו ומשום לא תבא עליו השמש הני דאיכא ביממא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא ביממא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא איזוהי הוא עושק ואיזוהי גזל א"ר חסדא **לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואינו נותן לך זה הוא גזל מתקוף לה רב****

ק"ד מ"י ט"ז הל' א' דה אביי איזוהי גזל בר. תימנה וכו' ידע חז"י דרב ששת מוקי לה בצאדי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דלית לן לאוקמי גזל דומיא דעסק וכו' היכי דלל קאי וכחש אעושה לא קאי נמי אגזל אלא תמילת גזל דקרא ותמילת עושה הוא כיחש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא צ"ח:

פניני רש"י
בדומה. אם תכזבו בתוך זמן גבייתו:

(שנועטת מה)

תלמוד בבלי - וילנא החדש - כב בבא מציעא / תלמוד בבלי - שו"ס וילנא החדש / עמוד 227
הרדקס מאתרי ואוצרי החכמה

אין ש"י שנין כשנזכר ליה וכו' דה אביי איזוהי גזל בר. תימנה וכו' ידע חז"י דרב ששת מוקי לה בצאדי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דלית לן לאוקמי גזל דומיא דעסק וכו' היכי דלל קאי וכחש אעושה לא קאי נמי אגזל אלא תמילת גזל דקרא ותמילת עושה הוא כיחש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא צ"ח:

הכתוב לעבור עליו בשני לאוין: **מתני'** אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלץ פעולת שכיב אצל חגוני או אצל שולחני אינו עובר עליו אינו עובר עליו **המחאה** אצל חגוני או אצל שולחני אינו עובר עליו **שכיב בוממו נשבע ונוטל** (ע) עבר זמנו אינו נשבע ונוטל **אם יש עדים שתבעו** (ז) **בזמנו** הרי זה נשבע ונוטל **גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלץ פעולת שכיב אצל חגוני או אצל שולחני אינו עובר עליו** **מתני'** לא תנא קמא דמאריך ולא רבי יוסי ברבי יהודה מאי היא דתניא **מאריך**

אלא אמר רב ששת מאי שנת עשק דקשיא ליה ומ"ש גזל דלא קשיא ליה: לא שברתיך מעולם. לא דמי לגזל כי נתחייב לך דהא מודי ליה דעבד צהדיה וקא גזל ליה: מ"ש גזל דלא קשיא ליה. הא איזוהי גזל גבי קרבן שזבעה כתיב ולי לא כפר שזבעה היכא: דגזליה וחדר כפריה. כל זמן שלא תבעו צד"כ אלא בינו לבין עצמו היה גזלו ואומרו איני נותן לך וכשתבעו צד"כ כפר ונשבע ולנוטל גזל לא איקרי אלא א"כ אומר לו איני נותן לך: אי הבי עושק נמי. נוקמיה כרב חסדא בן אבא ודקשיא לך שזבעה היכא כגון דהדר כפריה: הכי גרסינן הכי השתא בשלמא התם או בגזל. כתיב וכחש השמא מכלל דלודי ליה מעיקרא כלומר וכחש בעמיתו בגזל כמה שהיה גזלו עד עתה צמרת גזל כחש עכשיו וכפר ומקודם כחש קרוי גזל: אבל הכא מי כתיב או בעושק. דימנא וכחש בעושק דמעיקרא: או עשק כתיב. על ידי הכחשה עסקו: שעשקו כבר. משעה שהתחיל למוצאו עושקו בכחשה ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחשה: **מתני'** שכר בהמה וכלים. ל"ף בגמרא: לא תבעו אינו עובר עליו בגמרא ל"ף ליה דכתיב אתך מדעתך ולא מדעתו: המחאה. נתקן מאכלו והעמידו אלל חנוני שהיה פועל לריב לקנות פירות ממנווי ואמר לו בעל הבית לתנוני תן לו צדיק פירות ועלי לשלם: או אמר לשולחני. תן לו צדיק מעות: נשבע ונוטל. מפרש בגמרא: **ואם יש עדים שתבעו**. בזמנו: גר תושב. שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבילות וטריפות: יש בו משום זכר. מפרש בגמרא: **גמ'** מאריך

תלמוד בבלי - וילנא החדש - כב בבא מציעא / תלמוד בבלי - שו"ס וילנא החדש / עמוד 227
הרדקס מאתרי ואוצרי החכמה

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שכירות פועלים סימן שלט
סעיף י

אין בע"ה עובר משום בל תלין (ויקרא יט, יג), {יט} <ו> אא"כ ה' {תבעו השכיר; <ז> ב} לא תבעו, {כ} <ח> או שתבעו ולא היה לו מעות ליתן לו, ב ג} או {ד} שהמחהו אצל שולחני ליתן לו ח' <ט> וקבל עליו ליתן לו, אינו עובר, ט] אפילו אין לבע"ה ביד שולחני כלום. {כא} ומכל מקום אם רצה השכיר ו' { לחזור בו שלא לקבל מהשולחני אלא מבעל הבית, הרשות בידו. הגה: י] ואם קנו מידו, לא יוכל לחזור בו (הרא"ש שם וטור וע"ל ר"ס צ"א).

ש"ך חושן משפט סימן שלט

(ב) או שהמחהו אצל שולחני כו'. ל' ספר חסידים סימן תתרע"א אם תשכיר סופר לכתוב לך תתנה עמו שלא תהיה בבל תלין פעולת שכיר שמא כשיתבע לא יהי' לך ליתן לו ואע"פ שתעשה תנאי עמו תתן לו כשיתבע אם תוכל ואין בזה מתנה על מ"ש בתורה שהרי אמרו חכמים אדם מתנה עם פועל להאכילו לחם צר ומים לחץ אע"פ שחייב להאכילו כסעודת שלמה עכ"ל (עיין לעיל סי' קכ"ו ס"ב) ומ"ש שם:

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק ט

אמר רב שכיר שעות דיום גובה כל היום. שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה. ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום. והלכתא כרב [דקי"ל הלכתא כרב] באיסורי. ועוד דפליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון ורב כרבי יהודה וקי"ל רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר"י בפרק מי שהוציא אוהו (דף מו ב) [ז] ומתניתין מוקי לה רב לצדדין:

צו אהבת פרק תשיעי חסד

ג וְדַע, דְּלֹא דוֹקָא אִם שְׁכָרוּ עַל אֵיזָה שְׁעוֹת, דְּאֶפְלוּ אִם שְׁכָרוּ (יא) מלאכה לה פחות פרוטה
לְעִשׂוֹת מְלָאכָה קְלָה שְׂיִישׁ בָּהּ שְׁוִיה פְּרוּטָה, גַּם בֵּין בְּכָלֵל שְׁכִיר הוּא, וְשִׁיף בָּהּ כָּל הַדֵּינִים הַנִּלְ. וְיֵישׁ אוֹמְרִים (הריטב"א בב"מ קי"א: ד"ה אפילו), דְּאֶפְלוּ
עַל פְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה גַּם בֵּין עוֹבֵר הַמְּאַחַר זְמַנּוּ. וְהָעוֹלָם נִכְשָׁלִין בְּזָה בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים.

אהבת חסד <מקור החסד> / כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב / עמוד 122
הודפס מאתר אוצר החכמה

תשובות והנהגות כרך א סימן תתצט

א. בענין הלנת שכר שכיר.

אעתיק בענין הלנת שכר שכיר מה שכתוב בספרי "מצוות היום", והדברים נחוצים ונוגעים לכל אחד יום יום למעשה, שהאיסור להלין שכר לשכיר ולא לשלם באותו יום ממש חמור מאד שעובר בלאו ועשה, ובזוהר הקדוש פרשת קדושים מחמיר מאד, שבעונש הלנת שכר לא רק בפועל עני אלא אפילו בפועל עשיר הקדוש ברוך הוא ממעט ימים וממעט נפשו מעולם הבא, ואפילו השכיר אומר לבעל הבית ישאר שכרי בידך, רב המנונא מיאן לקבל שזהו כאילו מפקיר נפשו, ורק לאחר שהפועל קיבל בידו שכרו הפקידו ביד בעלים עיין שם, והיום מצוי מאד שנותנים לסנדלר לתקן נעלים או בד

לחייט לתפור ממנו חליפה, או שמוסר לתיקון איזה חפץ ומקבלו בחזרה מתוקן ואינו משלם באותו יום, עובר בזה באיסור לאו דלא תלין שחמור מאד כמו שכתבתי, ונראה דאפילו אם משלם בשיק מאוחר עובר בלאו ועשה. ואפילו באופן שהפועל שותק בשעת מעשה כשאומר לו בעל הבית אין לי בכיסי רק בביתי ואשלם לך למחר, או אתן לך שיק מאוחר לא מועיל ועדיין עובר בלאו, דמה ששותק זהו לפי שאין לו ברירה, ומבין שאם בעל הבית משלם לו רק למחר או לפעמים אפילו אחר כמה ימים עליו להסכים, וצריך בעל הבית לומר לשכיר בפה מלא אני מוכן ומזומן לשלם לך במזומנים עוד היום כחיובי זוהי זכותך, ורק אם יאמר אז האומן בפה מלא "אני מוחל לך" מועיל מן הדין, ונראה פשוט שצריך מחילה גמורה בפה דוקא ולא אמרינן בזה שתיקה כהודאה כי זה ששותק מחמת שאין לו ברירה, ורק אם הודיע הבעל הבית שמוכן לשלם לו כזכותו ומחל במפורש מהני, ולדעת הזוהר הקדוש המובא לעיל אין ראוי לסמוך על מחילה, ואף שמקבלו כשכר ומחזירו לבעה"ב והפוכי מטרותא למה לי, לתתו ולקבלו בחזרה, דאיסור חמור כי האי שנוטל נפשו חושש שמא כל מחילתו רק מפני שמתבייש מבעל הבית ואין זה בתמים ובלב שלם.

תשובות והנהגות כרך ג סימן תע

(א) חכ"א הורה כיון שנהגו היום שבשכר חדשי לפועל אין משלמים ביום שנשלם זמנו כדינו, אלא למחרת בראשון לחודש הבא, אין היום איסור בל תלין, שמפורש בגמרא ב"מ קי"א. דבפועלים בשוק דסוראי אין בל תלין כלל, שיודעים שלא יקבלו משכורת אלא ביום השוק שיש למעביד מעות, ואשר ע"כ כיון שביומו אין חיוב בטל איסור בל תלין לגמרי, ואינו עובר אפילו ביום השוק. ולדבריו כיון שאין משלמין היום בסוף החודש כמצותו ומסכימים למחר, ע"כ אין היום בפועל חדשי איסור בל תלין כלל, ומסיים שהידור הוא לשלם ביום גמר החודש כדי לקיים המ"ע ד"ביומו תתן שכרו".

ולע"ד אינו כן, ולא דמי ליום השוק דהתם הגדר הוא שמוותרים מעיקרא כיון שאין לו מעות, והיינו דאף שמגיע להם בסוף החודש, מ"מ מקבלים משכורתם "מאוחר" ואכן הוא מאוחר אלא שבדלית ברירה מסכימים מעיקרא שיהיה מאוחר, אבל בזמננו פועל חדשי שמקבל היום בראשון, אינו מאוחר רק לפי הנהוג זהו הזמן לשלם פועל חדשי, ואם משלם קודם הוה כשילם קודם שחייב מעיקר הדין, וכיון שעיקר הזמן היום הוא בראשון לחודש הבא, הוה כקבלן שעוברים בכל תלין רק כשמקבל בחזרה לידו הבגד וכדומה, שאז נהגו לשלם, גם כאן עובר רק בזמן התשלומין, וע"כ יש ליתור לשלם בראשון לחודש הבא מחשש איסור בל תלין, ובתנאים כפי שיתבאר, ואדרבה יש אומרים דזמן תשלום לקיום המ"ע הוא דוקא אז וא"ש המנהג. מיהו אם גומר בסוף החודש מלאכתו ועוזב, משלם לו אז בסוף מלאכתו, וכה"ג דוקא עם הגמר צריך לשלם עבור החודש ומאז יחול איסור בל תלין.

(ב) חכ"א מביא מנהג הקדוש ה"חפץ חיים" זצ"ל, שדקדק לשלם בעל עגלה (או בטקסי) רק כשגמר הנסיעה ולא קודם, כיון שרצה לקיים המ"ע ביומו תתן שכרו, ואם משלם לפני הגמר לא חל המ"ע עליו ולא קיים מ"ע, ע"כ דקדק תמיד להמתין עד גמר הנסיעה ממש שרק אז חל המ"ע ואז שילם לנהג.

ואני מסופק מאד אם כן דעתו מן הדין, שמסברא המ"ע מקיימין במה ששולם לו בזמנו כחיובו, ואם שילם לו קודם או למפרע קיים ביומו תתן שכרו גם במה שנתן קודם, ואין כוונת התורה לעכבו לשלם עד זמן החיוב, אלא רק שלא יאחר את הזמן, אבל קיום יש בכל אופן במה ששולם לו בזמנו ולא יאחר, ואפילו שילם קודם וכמ"ש, וקצת הוכחה מב"מ קי"ב: וניתב ליה מעיקרא ומשמע שמועיל קודם לכל דבר.

(ג) חכ"א פירסם שחיוב תשלום שכר שכיר הוא בכסף דוקא ולא בשו"כ, ולכן בשיק אינו ככסף ממש, ואם שילם בשעה שלא יגיע הכסף ביומו לבנק עובר באיסור, ואמנם כיון שמסכים לתשלום כן אינו עובר, אבל קיום המ"ע היא בכסף דוקא והיינו מזומן, ולכן כדי לקיים המ"ע כמצותה ראוי לשלם לפועל במזומן ולא בשיק אף שהפועל מסכים בשיק. ולע"ד אינו תמיד כן, והוא דשיק אינו נחשב ככסף היינו כשצריך גופו ממון, בזה שיק אינו אלא כשטר חוב, אבל לתשלום שכיר מצוי שנחשב היום ככסף ואינו יכול לדרוש מזומן, כיון שכך הוא צורת התשלום במקום שצריך לשלם

כסף, ולכן אם משלם שיק ביומו עבור שכר חדשי נחשב לכסף ממש, ומקיימין היום בזה המ"ע, ומ"מ אם הוא במקום ובדבר שנהגו לשלמו במזומן, ראוי לחשוש לאיסור תורה דהואיל ונהגו במזומן יש לשלם במזומן, כנלע"ד.

ט) תשלום לאברכי כולל שהמנהל אינו משלם בסוף החודש ומאחר יום אף שיש לו כסף אצלו, ב"פתחי חושן" מביא מהסבא קדישא מהרש"א אלפנדרי זצ"ל דבני ישיבה כשכיר והמנהל שאחראי עובר בבל תלין, והיינו טעמא שמשעבד אותם ללמוד מה שקובע ללימוד הכולל, ושילמדו בכולל דוקא, ואפילו באי תשלום שכר בטילה עוברין כמבואר בחזו"א ב"ק (כ"ג ס"ק ח) ע"ש, וכן אברכי הכולל כשכירים ודין תורה לשלם להם בזמן.

ונראה לחלק כמו שביארתי במק"א, ותלוי אם האחראי נתמנה ומשמש כפקיד באגודה ואפשר להעבירו, אם כן כשמלין שכר הוא מעכב כספי ציבור לצורך הציבור ואין בזה איסור בל תלין, אבל כשהמנהל הוא בעה"ב של הכולל, והוא המקבל ומפטר אברכים כרצונו, והוא אחראי ואוסף הכספים, מכניס ומוציא רמי"ם כרצונו, ואינו צריך לתת דין וחשבון על כספי הכולל אצלו שהוא הבעה"ב, אזי הוא הבעה"ב והם כשכיריו ועובר, ואם יש לו כסף לא יעכב, שחייב ליתן לאברכים מן הדין, ואם מעכב ויש לו ראוי לחוש שעובר בלאו.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שכירות פועלים סימן שלט

סעיף ט

שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר בבל תלין (ויקרא יט, יג), { יז } אפילו יש לו מעות; ומיום השוק ואילך, אם אינו נותן לו עובר משום אל תאמר לרעך וגו' (משלי ג, כח). הגה: [ז] וה"ה הני שאין דרכן לשלם עד שיחשבו עם הפועלים, אינם עוברים { יח } עד שיחשבו עמהם (נ"י פרק המקבל).

רב באדנר בשם גריש"א - אם משתכ למוסד שידוע שאין משלמים זמנם אין משום בל תין

דחיבעיא להו חזל חס הטיב צידו קון צביה וכן חס הרצין ארי מנחון כדי שתראנו ולא תאכל צענת דשה לא קמבעיא ליה דודאי לוקה חבל צהרצין צנה מנחון אע"פ שעושה כן צידים מ"מ כיון דחינה מונעת כ"כ מלאכול צצביל זה וכן צפירש עור

ש"מ לחת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו וסתי זמנו וכו' י"א סעיפי':
א א ח מצוה לחת שכר שכיר בזמנו ואם אחרו עובר בלאו ב אחר שכר אדם או בהמה או כלים [א] אבל על שכר קרקע ג יש מי שאומר שאינו עובר :
ב ד כל הכובש שכר שכיר ג כאלו נוטל נשמחו ד ה ועובר בחמשה לאוין ועשה :
אזוהו

5 כן הוא לי הסוד
וסם ככרייתם אכל
לעבד לם חמרו תקון
זה שם אלא צביה
דשה כמדות ומשבר
אכל כחולין חס חביהם
לאכול וכן הרמ"ם
שם לא העמיק אלא
לעבד מרות ומשבר
ומשבר דשמי הכא
דכ"ס הוי"א דקל"ס
ק לי הסוד ס
כרייתם ד' א' א' א'
(הוא דכ"ס חמבר)
בפי של' ס' א' א' א'
ירעיו ויסגף ענשו
הסעול וכו' הסם
שמי שפיקר חונות
שלו שיש לו כח חסן
חינו מהכנס ובלבד
חסור להרעיו כסשו
בכהמה
דעיקר אכילה
ושביעה חס
מהמנוחה שכל ליום
כה וחובת לבחם
הס"ט

ש"מ
א לשון הסוד וחובת
במורה
ב חסנה ס"ט דב"ח
ד' ק"א פ"א וסם
פ"ב ילין לה חקליו
וכ"כ הרמ"ם דפ"א
ח"ט
ג שם פ"ב כס
הרמ"ה דרש"י כל
אשר בלצין ולא כל
ארץ
ד שם סעי' ג' כריית'
ד' ק"א פ"א וסם ד' ק"א
הכרייתם ד' ק"א
וסקין ענה גמ'
הכי דאיבא כיתחא
ליכא בליגו בני
דאיבא בליגו ליכא
דלגותא

על אף הדין שעושה כן צידים מ"מ כיון שלא ראתה התנואה וחיינו עושה דבר חסימה צנופה הן צחיבעיא ארי לוקה עליהן או לא זהו שדקדק ג"כ הרמ"ם והטור והמחבר שצקון וארי כתבו ל' שנעשה מחליו משא"כ בהושיב צנה וצפירש עור וק"ל ובישב לה קון כתבו הסוס' דל"ד לחסמה מנחון ודש בה כשהיא חסומה דלוקה דל' דשאני החס דחסומה צידים כדי שלא תאכל (מ"מ) אפילו חסמה אחר ודש בה לוקה) משא"כ צנה שנעשה מחליו חיבעיא ארי יש לדמותה לחלתה היא עכ"ל : יד או שהיתה חולה כו' : הטור כתב צלשון אחר וכלהו איתנהו לפי הטעם שמיסק וכתבו שלא הקפידה המורה אלא על הנחלת וק"ל : או לפי שירט לה הדרך . כן הוא ל' הרמ"ם ופירש המ"מ ונ"י שעוברת על התנואה דרך הליכתו למקום אחר כדי לקצר הליכתו וזוהו לא כתב הרמ"ם והמחבר וז"ל שצריכין להביא מעט מאותו המין ולפלות צנוחה כו' כמ"ש אחר זה צעורין שהושרו כו' ונדשה בתרומה ובמעשר דכאן הכל ראוין שאין כוונתה לדוש ולית ציה משום מראית עין עד"ר : או שכבר נחתיב צמעש' פי' ואין דומיא דדוש ופעולת כרם וקמה צעיון דכל אלה לא נגמרו עדיין למעשר וכמ"ש לעיל סו' של' סק"א : וזו מציא מעט מאותו מין כו' . ונותנו צק וסק חולה צנוחה דלא לית ציה משום מראית עין דהרואה תחלת החסימה נראה שג"כ גותן מן התנואה לאכול ומי שיבא אח"כ יאמר צלנו כבר אכלה מהשק כל טענה ושאר שעה יחזור וימלאנו מאותו המין שאכל ממנו ולכך דייק הגמ' והטור ומור"ם ז"ל וכתבו ותולה צנוחה : יח פקיעי עמיר כדי שלא תאכלי כו' . דברים הללו הן דומיא למ"ש הטור והמחבר בס' של' סט"ו רשאי פועל לטבול פחו צניר כו' ורשאי צע"ה להשקות אח הפועל יוין כדי שלא יאכל ענבים הרבה כו' והטעם כתבתי שם דלא צעור גצרה לית ביה איסור ע"ש : יט ורשאי צעל הפרה להרעיעה : עמ"ש בס"ס של' ס' ס' ליישב דל"ת מהא למ"ש שם דלא ירעיו ויסגף ענשו כו' ע"ש :

ש"מ א מזה לתת שכר שכיר בזמנו כו' . ילפינן לה מדכתיב לא תבא עליו השמש ובסמוך יתבאר דהכונן שכר שכיר עובר בחמשה לאוין מ"מ לא כתב הרמ"ם והטור והמחבר כאן אלא דעובר בלאו משום דאחיך לאוין חיבו עובר אח"כ אין דעתו לשלם לו כלל משא"כ בלאו דלא תבא כו' דעובר מיד שעבר זמנו אף שדעתו לשלם לו ולא כע"ש שזינה ל' הרמ"ם והטור והמחבר וכתב ז"ל מזה עשה ליתן שכר שכיר בזמנו דכתיב לא תעשוק כו' עד ואם אחרו עובר בלאו דכתיב צה כמו שיתבאר לפנינו ולא דק דב"ה שאינו ניתן בזמנו ודעתו ליתן לאחר זמנו אינו עובר משום לא תעשוק אלא משום לא תבא עליו השמש וגם לא דק לחלק בין הא למ"ש בסמוך : ב אחד שכר אדם כו' . ילפינן לה מדכתיב לא תעשוק שכר עני ואציון מאחיך מנרך אשר צארצך צעורין דמדכתיב לא תעשוק שכר כו' אשר צארצך וילפינן שעל כל אשר צארצך חייב על שבר אדם או בהמה או כלים מיהו על שכר קרקע כתב הטור צס הרמ"ם (והוא היס מי שאומר שכתב המחבר) דאינו עובר דדרשינן אשר צארצך ולא ארצך ממש : ג כאלו נוטל נשמחו ילפינן לה בגמרא מדכתיב צבי שכירות כי אליו הוא נושא את נפשו ופליגי בגמרא חד אמר נפשו של נגזל וחד אמר נפשו של גזן וצפירשה כתבתי ראיות דכל אחד ועפ"ר מ"ש מזה : ד ועובר בחמשה לאוין ועשה . בגמרא מני להו וקן לא תגזול דלגותא